

lla, / morter, librell ---», JRoig, *Spill*, 14700, i coment. de Chabàs]; *cantareller* 'fabricant de gerres' [1176, «Obaquer, lo *cantareler*», 1177 «Iucef filium del *cantareler*», Miret, *TemplH.*, p. 143]. *Canterell*, *cantorellet*. *Cantireta*. *Cantiró*. *Cantiro*.

Càntera 'Cantharus vulgaris, peix dels espàrids' [1324, val.; «de pagells, de orades, de morrudes, de cànteres, de donzelles, de molls, de escorpres, de pampol, e de tot altre pex semblant», 1370, St. Celoni, *BABL* XII, 147; a Pollença em deien que són peixos d'un pam de llarg, 1964, a propòsit de la Cova de les Cànteres, nom coster (mapa Mascaró, 1C9); mall., ja Jq. Bover, *Not. Isla Mall.*, a. 1834, p. 22; però no ho sento solament allà sinó també a Cadaqués, 1974, i *kántrōs* a Fornells de Menorca, 1964; potser té una base semàntica anàloga el *gerret*, que té una llargària semblant, però més que provenir del sentit de 'gerra' sembla que el nom llatí d'aquest peix *cantharus*, podria sortir directament del sentit d'escarabat o cantàrida que tenia etimològicament el gr. *κάνθαρος*: els gravats de la *càntera* i de la cantàrida en *AlcM* no ho desmenten ni ho corroboren]; *canterull* Lluçmajor, «càntera petita» (*AlcM*).

Canterano [doc. de 1750, *DAG.*] 'calaixera' [especialment balear: ball., eiv., PzCabrero; murcià *cantarano*, Ga. Soriano; però també vell en el Princ., on l'usen sovint les acotacions dels autors teatrals del S. XIX], manllevat de l'it. *canterano* id., especialment toscà [Salvini, fi S. XVII, Nelli, primer quart S. XVIII], derivat de l'it. *càntera* 'atuell', 'caixeta' i dialectalment (*calaix de calaixera) 'calaixera', mot del mateix origen que el nostre *cànter*, -era.

¹ Esborrar en *AlcM* la forma **cànteri* atribuïda amb aquest sentit a Calaceit i pronúncia bàrbara d'un que volia dir-ho en castellà *cànteres*, pl. per *cànters*.

Cantitat, V. *quant* *Cantó*, *cantonada*, *cantonal*, *cantoner*, *cantonera*, V. *cantell* *Cantor*, *cantorella*, *cantoria*, V. *cant* *Cantra*, V. *càntir* *Cantunyar*, *canturella*, *cantussar*, *cantusseig*, *cantussejar*, *cantussol*, *cantussolar*, V. *cant* *Canuda*, *cànula*, *canut* m., V. *canya* *Canusir*, *canut* adj., V. *cana*

CANVIAR, del ll. tardà CAMBIARE 'baratar, descanviar', d'origen cèltic. □ 1.ª doc.: tant el verb com *canvi* i els seus derivats, S. XIII; la forma *caniar* en contextos mig-llatins, des de 903, el substantiu *cámios*, 851.

En part, però, es tracta ja de text quasi en català pur: «ipsum alaude *no-l dóntent ne no-l cámbient*», doc. de St. Cugat de 1087; vegeu-ne d'altres amb la forma *caniar* (i la substantiva *cámio*) des de mj. S. IX, en Bast.-Bass., 347-8. La grafia *caniar* en textos en català pur és freqüent en les obres literàries i documentàries del S. XIII, i si bé en prosa quedem en dubte si hem d'interpretar-ho com a *caniar* o com a *canjar* (amb el so de ġ), tenint en compte que els textos poètics, quan no hi ha *mb* (ni *nv*) ens donen llavors una pronúncia monosil·làbica del radical, convé interpretar que la grafia *cani-* corresponia a una pro-

núncia *canjar* (*kamġar*), d'una manera general o en la gran majoria dels casos: d'acord amb la forma *canjar* que és la de l'occità antic (per més que *canjar* existís en el castellà de l'època, però en els fets dependents del sillabeig catastàtic, «explosiu», el català i el cast. seguiran sempre camins divergents). Contra-prova d'això mateix és que en el substantiu el radical (que en català no és mai **canje*) tampoc no apareix mai en la forma **cani* sinó *canvi* o *cambi* des del principi: el *canios* de 851 seria excepció única, en data ultraarcaica, en baix-llatí (i encara s'hauria de verificar geogràficament i paleogràficament).¹

En textos poètics s'observa sovint que les formes del tipus *cambi-* (-*nvi-*) alternen amb les en *canj-* amb certa subjecció a una norma de tipus fonètic. Així en l'obra dels nostres poetes del S. XIII (Llull, Cerverí, G. de Cervera, etc.). Cerverí usa certament totes dues variants sovint: i s'esdevé que en més d'una obra seva el radical monosil·làbic *canj-* alterna amb el bisíl·lab *cambi-* dins una mateixa composició, i que fins el copista del seu cançoner ens ha conservat la distinció indicada pel metre del vers: *canj-* en posició pretònica molt feble contrastant amb *cambi-* en els presents o infinitius; p. ex. «no dóna res ges del seu ans *canbia* / lo seu per mays, c'ab als no *canjaria*, / ans cuja bé él tan bé revenir: / *canbiar* vol, no dar re ne prestar, / mas tot quant à vol per pretz *canbiar*» (en el famós vers dels tres reis hispànics: 64/78, vv. 20-4).

La forma *canjar* la tenim només en el període més antic de la nostra literatura: «demanaren a l'Amic si *canjaria* per altre son Amat», Llull (*NCL* xiv, 32.29); *canjara* en *Blanquerna* (I, 175.15); *canjable* en el *Libre del Gentil* (p. 209) un dels més antics de Llull; «si el vasal, o algun per nom seu, embargarà lo senyor que no pusca posar sufficiens gardes e-l castel, o mudar o *canjar* gardes ---», *Commem.* de P. Albert (*NCL*, 143). Per als nostres efectes tindrem també en compte el cpt. baix-llatí CONCAMBIARE, com en doc. gironí de 979: «alodem quem *concaniavi* apud [amb'] sanctum Iohannem» (Alart, *RLR* III, 276). Resta encara algun cas del radical *canj-* a començament del S. XIV, com en un doc. de 1325, que ens aporta nova confirmació de la norma *canj- / càmbi-*: «darie aquela favor que pogués, que él *canjàs* ab en Bertran de Cornudela; e axí, senyor, sots esperança del dit *cambi* --- al *cambi* ---» (Finke, *Acta Arag.* III, 472). Més testimonis de *canjar* en el glossari de les *VidesR*.

El català, però, aviat tendí a separar-se de la llengua d'oc, generalitzant el radical fort *cambi-* i fent caure l'arcaic *canj-* en prompte desús. Però ja des de temps reculats en el període medieval apareix en aquest mot una pronúncia labiodental, en desacord amb la llatina i cèltica. Certament també veiem *cambi-* amb *b* ben sovint en els textos medievals: *cambiament* i *cambis* no són rars en els de Llull (*L. de 1.ª e 2.ª entenció*, p. 319, i *Doctr. Pueril*, ed. Gili, p. 160, respectivament), *canbiar* i *cambi* en la *Doctr. Compendiosa d'Eiximenis* (p. 316, ed. *NCL*, p. 40, tots dos). No sempre ens consta bé que es vagi respectar en eds.